

АРХІТЕКТУРА, БУДІВНИЦТВО

УДК 71(477.81)

**ІНТЕГРОВАНЕ ПРОСТОРОВЕ ПЛАНУВАННЯ НА ПРИКЛАДІ БІЛОКРИНИЦЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

М. І. Лустюк

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, група АМ-31,
навчально-науковий інститут будівництва та архітектури

Науковий керівник – к.т.н., ст. викладач О. В. Шевчук

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

В статті різносторонньо розглянуто актуальність реалізації просторового планування території в населених пунктах об'єднаної територіальної громади. За результатами опрацьованих матеріалів розкрито поняття інтегрованого просторового планування, а також наведено приклад його реалізації у вигляді концепції просторового розвитку, яка є зв'язуючою ланкою між стратегічними документами громади й містобудівною документацією.

Ключові слова: інтегроване просторове планування, концепція просторового розвитку, територіальна громада.

In the article, the relevance of the implementation of spatial planning of the territory in the settlements of the united territorial community is considered in various ways. Based on the results of the processed materials, the concept of integrated spatial planning is revealed, as well as an example of its implementation in the form of a concept of spatial development, which is a connecting link between the community's strategic documents and urban planning documentation, is given.

Keywords: integrated spatial planning, concept of spatial development, local community.

Вагомою проблемою об'єднаних територіальних громад сьогодні є відсутність інтегрованого просторового планування, яке зумовлене постійними швидкими змінами в усіх сферах життя та значним ускладненням планувального процесу. Нестача кваліфікованих кадрів з архітектури і містобудування в громаді, планувальних інструментів, які б відповідали масштабу ОТГ, застарілість чи відсутність містобудівної документації на місцях, брак актуальних статистичних даних, а також нестабільна просторова конфігурація ОТГ і незавершена передача земель – це ті виклики просторового планування, які стоять гостро у багатьох ОТГ.

Українські науковці намагалися розкрити суть поняття інтегрованого просторового планування, а саме: Якимчук А. Ю. присвятила свої праці просторовому плануванню територій у системі державного управління. Питанням формування нових підходів до територіального планування в Україні з врахуванням децентралізаційних процесів та досвіду Австрії займався Дорош А. Й. Криштоп Т., Рись Р., Кошелюк Л. обґрунтували питання просторового планування для уповноважених органів містобудування та архітектури об'єднаних територіальних громад. Васильченко Г., Парасюк І., Єременко Н. розробили планування розвитку територіальних громад.

Методика досліджень включає в себе аналіз проблеми інтегрованого просторового планування ОТГ; опрацювання та систематизацію літератури; елементи містобудівного аналізу території.

Завданням статті є: розкриття значимості інтегрованого просторового планування; обґрунтування переваг від довгострокового планування територій та забезпечення раціонального розселення; розкриття функції інтегрованого просторового планування; представлення реалізації просторового планування через концепцію просторового розвитку.

Середовище, яке нас оточує, здійснює величезний вплив на якість життя кожної людини. Об'єднані територіальні громади послідовно стають фундаментом для місцевої демократії, сталого і раціонального використання земель, надання відкритих публічних послуг. Забезпечення новостворених об'єднаних територіальних громад своєчасною та якісно розробленою документацією з просторового планування, дасть змогу мінімізувати існуючі будівельні, земельні конфлікти та сприятиме залученню інвестиційних проєктів, покращення рівня якості життя населення та досягнення стратегічних цілей.

В Україні триває процес реформи містобудування. Цей процес передбачає і оновлення містобудівного законодавства. Згідно зі змінами до ЗУ «Про регулювання містобудівної діяльності» основним документом, що визначає довгострокові, міждисциплінарні, просторові та соціально-економічні пріоритети розвитку території, є Концепція інтегрованого розвитку території територіальної громади [1]. Вона є вихідними даними для розроблення містобудівної документації, зокрема комплексного плану просторового розвитку. З 2025 року такий формат містобудівної документації є обов'язковим для реалізації в територіальних громадах. Але на сьогодні жодна громада України не має затвердженої, згідно з Законом України, процедури концепції інтегрованого розвитку території територіальної громади та комплексного плану просторового розвитку. Деякі міста (Львів, Вінниця, Житомир) мають стратегії, напрацьовані разом з закордонними фондами. Але, що стосується сільських територіальних громад, через брак фахівців, складність процедури розробки і необхідність розробки такої документації для довгострокового планування, актуальність розробки концепції інтегрованого планування є важливим завданням.

Окремі фахівці в сфері просторового планування вважають, що просторове планування більше тяжіє до стратегічного планування, тоді як інші розглядають просторове і територіальне планування тотожними поняттями. У фаховій літературі просторове планування пропонується осмислювати як сукупність дій органів місцевого самоврядування та виконавчої влади щодо визначення територій для розселення, місць застосування праці, відпочинку та оздоровлення, інженерно-транспортної інфраструктури, інших об'єктів шляхом розроблення, затвердження документації з просторового планування та дотримання її рішень [6, С. 71]. У науково-методичній літературі часто вживають поряд з поняттям «просторове планування» також «територіальне планування», «планування територій», «просторово-територіальне планування», «регіональне планування», що призводить до термінологічної невпорядкованості та підміни понять [5, С. 10].

Термін інтегроване просторове планування містить дві важливі характеристики: «інтегрованість» і «простір». «Інтегрованість» в даному випадку, означає врахування при плануванні розвитку територій всіх сфер життєдіяльності: економіки, освіти, мобільності, сфери послуг, медицини, історії, культури, ландшафту та екології, а також залучення широкого кола зацікавлених сторін: громадських ініціатив, локальних бізнесів, представників влади. А «простір» означає, що будь-які планувальні рішення мають бути покладені на мапу території ОТГ [2]. Інтегроване просторове планування виконує важливу комунікаційну функцію, метою якої є досягнення консенсусу щодо бачення розвитку території, а також координуючу функцію кількох процесів (рис. 1).

Прикладом реалізації інтегрованого просторового планування є концепція просторового розвитку, яка охоплює всі сфери життя ОТГ та враховує місцеві виклики й

особливості громади, а також дозволяє скласти якісні технічні завдання на проєктування територій. Якісна реалізація концепції дозволить досягти згоди щодо бачення розвитку території між зацікавленими особами та різними рівнями врядування – місцевим, районним, обласним [2].

Рис. 1. Координуюча функція інтегрованого просторового планування [2]

Основними розділами концепції просторового розвитку є: аналіз території громади, набір тематичних карт і діаграм у різних масштабах із пояснювальними записками, SWOT аналіз (де відображено основний потенціал громади, слабкі сторони, можливості і загрози), мапи та діаграми зацікавлених сторін та цільових груп, що мають безпосередній зв'язок до розробки концепції просторового розвитку, альтернативні сценарії просторового розвитку для ОТГ, опис публічного обговорення та збірка основних висновків, візія громади, стратегічні цілі ОТГ, інтегрована мапа концепції просторового розвитку, огляд пріоритетних ділянок, матриця можливих інструментів для імплементації концепції, план впровадження, візуалізація і впровадження демонстраційного проєкту, впровадження стратегічного демонстраційного проєкту [4].

Розробкою концепції просторового розвитку має займатись міждисциплінарна команда, до якої будуть входити фахівці різних сфер: екологи, економісти, архітектори, соціологи, історики, краєзнавці, фахівці інформаційних технологій. На різних етапах повинні бути залучені: представники департаментів місцевого самоврядування, старости сіл, які входять в ОТГ, представники районної та обласної адміністрації та її департаментів, а також представники закладів державної соціальної сфери та комунальних служб. Також представники різних соціальних та вікових верств – молодь, люди старшого віку, маломобільні верстви населення, бізнесмени, представники різних національних меншин. Завдяки злагодженій міждисциплінарній команді концепція просторового розвитку має більші шанси стати реально інтегрованою [2].

Об'єктом дослідження як прикладом сільської територіальної громади поблизу обласного центру обрано Білокриницьку територіальну громаду Рівненського району. Вона утворилася в листопаді 2020 року. До її складу увійшли населені пункти: с. Антопіль, с. Біла Криниця, с. Глинки, с. Городище, с. Гориньград Перший, с. Гориньград Другий, с. Дуби, с. Котів, с. Кругле, с. Рисв'янка, с. Шубків з адміністративним центром у с. Біла Криниця. Площа громади становить 126,7 км² [3] (рис. 2). Загальна чисельність населення – 11445 осіб, а саме: с. Антопіль (567 осіб), с. Біла Криниця (3841 особа), с. Глинки (405 осіб), с. Городище (2942 особи), с. Гориньград Перший (440 осіб), с. Гориньград Другий (208 осіб), с. Дуби (110 осіб), с. Котів (652 особи), с. Кругле (236 осіб), с. Рисв'янка (260 осіб), с. Шубків (1704 особи) [3].

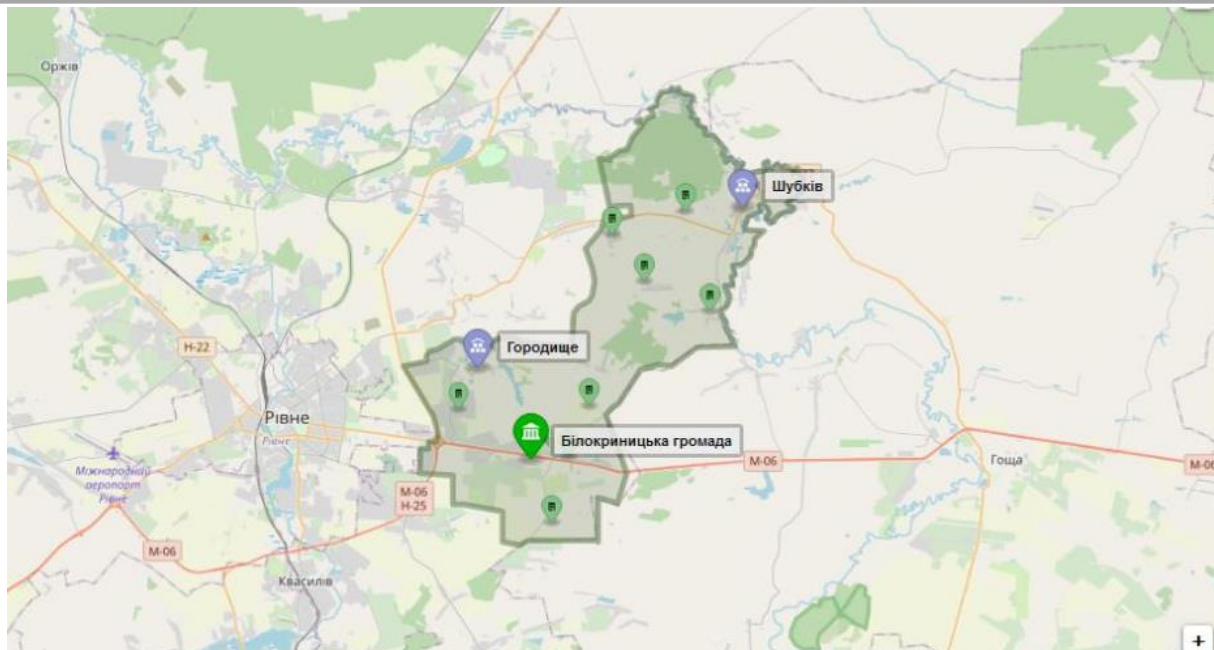

Рис. 2. Білокриницька територіальна громада [3]

Транспортна інфраструктура і зв'язок в Білокриницькій громаді налічують 53 вулиці. Загальна протяжність доріг становить 41,182 км. Дороги в основному з твердим покриттям. Протяжність освітлюваної вулично-дорожньої мережі складає 48,4 км. На території громади розташовано 3 світлофорні об'єкти.

Транспортне сполучення сіл громади з обласним і районним центром відбувається місцевим автобусним сполученням. Перевага села Біла Криниця в тім, що через село проходить міжнародна траса Київ – Чоп протяжністю 48,1 км, регіональна дорога Рівне – Тучин – Гоща протяжністю 21,1 км, 3 обласні дороги протяжністю 17,4 км і 2 районні дороги протяжністю 26, 8 км. Тому з'єднання з обласним і районним центром є дуже зручним, оскільки є багато автобусного сполучення [3]. Водночас наявність швидкісної магістральної дороги, яка проходить через населений пункт, порушує загальну структуру села та зв'язність його території, створює небезпеку для мешканців при перетині магістралі.

Аналіз об'єктів соціальної інфраструктури показав, що серед дошкільних та шкільних закладів Білокриницької ТГ є: Білокриницький ліцей – 552 учні, Глинківська гімназія – 54 учні, Рисв'янська гімназія – 50 учнів, Гориньградська-І гімназія – 42 учні, Городищенський ліцей – 291 учень, Шубківський ліцей – 277 учнів, Шубківський, Городищенський і Глинський ДНЗ [3].

Практично всі навчальні заклади потребують реконструкції і ремонту, зокрема провадження енергозберігаючих технологій, проведення капітального ремонту в класних кімнатах та заміна меблів, забезпечення обладнанням необхідним для проведення навчального процесу, облаштування дитячих спортивних майданчиків, забезпечення благоустрою пришкільної території.

Не менш важливим є питання проведення реконструкції БК в селі Шубків. Створення публічного простору перед будинком культури, благоустрій території парку, розміщення малих архітектурних форм, створення можливостей для проведення публічних заходів та індивідуального дозвілля.

Також варто правильно облаштувати зупинки громадського транспорту і пішохідну інфраструктуру. Це дозволить більшій кількості жителів віддалених населених пунктів забезпечити якісними послугами саме за місцем проживання, збільшить зайнятість населення, і як результат підвищить рівень життя населення громади.

Щоб визначити чи Білокриницька ТГ є самодостатньою, з сильною економікою та

соціальною інфраструктурою, розвиненим сільським господарством, виробництвом, туристично-рекреаційним потенціалом, створеними комфортними умовами для проживання та проведення якісного дозвілля населення, варто познайомитися із візією громади, стратегічними цілями і напрямками розвитку.

Варто зауважити, що в стратегічні плани розвитку Білокриницької ТГ доцільно внести наступні пункти: 1. Розвиток сільськогосподарського виробництва, створення агрокооперативів, підприємств по зберіганню та переробці с/г продукції, організація центрів торгівлі; 2. Розвиток логістичних центрів вздовж міжнародної траси Київ – Чоп та автодоріг, для розміщення складських підприємств; 3. Розвиток зеленого туризму, створення велосипедних та пішохідних маршрутів, облаштування місць для короткочасного відпочинку (пляж, парк, громадські простори), проведення фестивалів; 4. Створення публічних просторів, зон відпочинку, інклюзивних дитячих і спортивних майданчиків з високим рівнем благоустрою і озеленення для підвищення комфортності умов проживання людей у громаді [2].

Слід звернути увагу на розвиток та інвестиційну привабливість центральних частин сіл Білокриницької ТГ, а саме сіл Шубків, Городище, Котів, Гориньград Перший. Для покращення соціальної взаємодії та якості проживання доцільно провести реконструкцію існуючих громадських просторів. Передбачити будівництво громадських центрів, які забезпечать населення закладами культурно-побутового обслуговування. Вздовж основних вулиць усіх населених пунктів Білокриницької ТГ передбачити облаштування велопарковками та велодоріжками, які будуть з'єднуватися з усіма населеними пунктами території громади. Просторове планування території – це шлях до соціально-економічного розвитку ОТГ, а підвищення стандартів якості життя у населених пунктах громади забезпечить глибоку інтеграцію мешканців у саму громаду і призупинить ментальне тяжіння до міста. Висока якість освітніх, культурних, рекреаційних, дозвілевих, транспортних послуг створить привабливий клімат для мешканців інших громад для постійного проживання.

Провівши початкову розвідку питання інтегрованого просторового планування Білокриницької ТГ, дійшли висновку, що це питання є перспективним у подальших дослідженнях. Комплексного вирішення для розроблення концепції просторового розвитку території Білокриницької ТГ потребують питання підвищення дієздатності органів місцевого самоврядування, удосконалення механізму фінансування і належного фінансового забезпечення програм розвитку ОТГ, а також розробка механізму узгодження інтересів громади, влади й бізнесу. Інтегроване просторове планування для об'єднаних територіальних громад і його представлення через концепцію просторового розвитку сприятиме реалізації цілей сталого розвитку, усуненню проблем неузгодженості містобудівних, землепорядних та стратегічних документів, підвищить якість містобудівних планувальних рішень для забезпечення підвищення комфортності життя мешканців.

1. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України. URL: <https://ud.org.ua/zakonodavstvo/ukazi-ta-zakoni/121-3038-vi> (дата звернення 14.04.2023).
2. Інтегроване просторове планування. URL: <https://hromada.canactions.com> (дата звернення: 09.04.2023).
3. Паспорт Білокриницької територіально громади. URL: <https://bilokrynyska-gromada.gov.ua/pasport-gromadi-17-17-08-30-09-2022/> (дата звернення: 09.04.2023).
4. Посібник з питань просторового планування для уповноважених органів містобудування та архітектури об'єднаних територіальних громад. URL: <https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/347/1.pdf> (дата звернення: 10.04.2023).
5. Світлана Щеглюк. Просторове планування об'єднаних територіальних громад в умовах другого етапу децентралізації. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України* : зб. наук. пр. Львів : Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України, 2019. № 3. С. 10–21.
6. Ущаповська О. Правові форми планування земель в умовах об'єднання територіальних громад в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 3. С. 68–73.